

Kaj vse so migracije danes

Avtor

MELITA FORSTNERIČ HAJNŠEK

VEČER

Sreda, 16. November 2016

S kuratorjema Petrom Tomažem Dobrilo in Nino Jezo po razstavi MIG 21 v Kibla Portalu

MIG 21 ali Mikojan-Gurevič je najsodobnejše rusko lovsko prestrežniško vojaško letalo. Več kot 15.000 migov so izdelali v 15 izpeljankah. Kratica pa v najaktualnejšem pomenu na obsežni vsemedijski razstavi v Kibla Portalu pomeni tudi migracijsko interdisciplinarno gibanje, razstava s tem kuratorskim izhodiščem je od 7. oktobra na ogled v Kibla Portalu in na še dveh krajih - v Kibeli ter v Art Kitu. Je ena najobsežnejših predstavitev domače in svetovne sodobne umetnosti na tem območju. 50 umetnikov se predstavlja iz domovine pa tudi Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije, Makedonije, Francije, Nemčije, Rusije, Poljske, Češke, Japonske, ZDA, Mehike, Kanade in Avstralije. Med njimi tudi zvezdniška imena kot **Oleg Kulik** pa eden najpomembnejših poljskih umetnikov **Zbigniew Libera**, **Mladen Stilinović**, sloviti ruski kolektiv **AES+F**, **Bureau d'Etudes**, **Herlinde Koelbl**, **Raša Todosijević**, **Joca Jovanović**, **So Kanno** in **Takahiro Jamaguči**. Med domačimi pa **Mirsad Begič**, **Stojan Kerbler**, **Jakov Brdar** pa **Srđan Živulović** ...

Sprva v EU migracij niso potrdili

Kot pravi kuratorica **Nina Jeza**, je migracija nujno potrebna v življenju pa tudi v umetnosti. Razstavljajo mnogi umetniki migranti. Davno, preden so se zgodile žice na meji, pred migracijskimi tokovi so v Kibli pripravljali temo migracij. **Peter Tomaž Dobrila** pravi, da so projekt že lani pripravili za evropska sredstva. "V prvi rundi nas EU sicer ni potrdila, ker očitno tema še ni bila dovolj vroča." Razstava preizprašuje migracije z različnih zornih kotov - notranje, zunanje, ekonomske, vizionarske migracije, vse to je v razstavljenih delih. Predstavljajo se umetniki z vseh celin razen Afrike in Antarktike. Niso izbirali geografsko, ampak tematsko. Slovenskih umetnikov je polovica, vsi so nagrajenci - Jakopičevi, Prešernovi, Glazerjevi, Župančičevi, celo Pulitzerjevi. Tudi umetniki, ki se predstavljajo, pa so se vsi že predstavljali na beneških bienalih, mnogi na kasselski Documenti. Tudi umetniška smetana nekdanje Jugoslavije je v Portalu. Gre za poseben pogled na ta nekdanji prostor, od koder prihajajo pomembna imena, ki se doslej v Mariboru še niso predstavljala - Raša Todosijević, Mladen Stilinović, Joca Jovanović, **Jusuf Hadžifežović** ali Makedonec **Žarko Bašeski**.

Najbolj prepovedan jugoslovanski režiser

Sprehod po razstavi začenjamo pri legendarnem dokumentarnem filmu Joce Jovanovića, ki je tudi v antologiji svetovnega dokumentarnega filma. Iz leta 1972 je "Kupim odpad i ližem tanjire petnajst godina aktivno pasivno", film o Stanoju Čebiću, največjem delavskem migrantu v Jugoslaviji, ki je v svojem življenju zamenjal več kot 150 podjetij. Potoval pa je tudi v Nemčijo, od koder so ga celo izgnali in mu prepovedali vstop. Iskal je delo in proklamiral marksizem doma in v tujini. Napisal je tudi manifest Zakaj sem postal vol. Dosledno svojim idejam je tudi živel. Umrli je leta 2011 na klopci v Valjevu, četudi je imel stanovanja, ni mogel plačevati stroškov. Živel je na ulici. Ko je nekoč hotel v restavraciji jesti ostanke, so ga napodili, češ, "to je za svinje". Očitno imajo ljudje raje svinje kot sočloveka. Jovanović je najbolj prepovedan režiser v nekdanji Jugoslaviji. Posnel je film "Mlad i zdrav kao ruža" z Draganom Nikolićem iz leta 1972 v časih črnega vala. Film je bil v bunkerju celih 34 let, do leta 2006. Drugi kratki Jovanovićevev film "Izuzetno ja" pa je dobil leta 1969 na festivalu v New Yorku vse možne nagrade za najboljši film ... V žiriji so bili tedaj Andy Warhol, Peter Bogdanovic, Steven Spielberg in Mike Nichols. Takrat je šel film po ZDA in videla sta ga tudi Scorsese in Schroeder, ki sta po njem posnela Taksista. "Jovanović, ki je bil tudi v Mariboru, nam je povedal, da se je šel najprej pritožiti na ameriško ambasado, pa so mu rekli, da njegove avtorske pravice v ZDA ne veljajo nič," pripoveduje Dobrila. Res je Taksist čista kopija jeznega mladeniča, taksista, v Izuzetno ja, 35-minutni film si je mogoče ogledati na youtube in videti osupljive podrobnosti.

Migrantsko oko

Mladen Stilinović se na razstavi predstavlja s filmom iz leta 1971. Letos julija je umrl, a še pred smrtjo se je dogovoril za mariborsko razstavo. Na ogled je izbor njegovih videov, ki so digitalizirani, rekapitulacija njegovega opusa. Pri Stilinoviću lahko govorimo o individualni, notranji migraciji. Mnogo odzivov na balkansko vojno je na razstavi. Tak primer je zlasti **Jusuf Hadžifejzović** s performansom Strah pred pitno vodo. Leta 1994 je zbral vse člane svoje družine, ki so bili pred vojno v enotni Jugoslaviji, leta 2004 pa so se zbrali na Cetinju, tedaj že iz različnih držav, raznih religij. Avtor jih je zbral, fotografiral, v fotografijo pa metal pikado. K vsemu je dodal značilne kariraste plastične begunske vreče.

Potem gremo mimo Migrantskega očesa mladega domačega kiparja **Jureta Fingušta**, ki študira po akademiji v Ljubljani v Linzu, kjer nadgrajuje "interface culture tehnologijo" v skulpturi. Oko nas opazuje, kot smo mi nadzirali migrante pri nas. Mlada mariborska umetnica **Monika Pocrnjić** se predstavlja z intermedijskim projektom Do it by yourself, ki pomeni nadgradnjo risbe in prinaša njen pogled na migracije.

Tudi fotografije velikega ptujskega mojstra **Stojana Kerblerja** so na razstavi. Njegovi Haložani so migrirali v mesto. Vis a vis pa je nekdanji vzhodnonemški fotograf **Ulrich Würst** iz Magdeburga iz leta 1989, ko so se dogajale migracije vzhodnih Nemcev na Zahod. "To sem poimenoval Kerblerjev zid," pove Dobrila. Seveda analogna fotografija. Na drugi strani je **Heather Dewey-Hagborg**, ki v slogu bioarta raziskuje DNK. Iz žvečilke je v različnih prostorih vzela DNK in v 3D sprintala človeško masko ter dobila raso. Na ogled je fotografija mikrolokacije, kjer je našla žvečilko, in dodala masko. Iz česarkoli, tudi iz ostanka sledu na kozarcu ali v ogorku, je zadostni vzorec DNK, da lahko najdeš lastnika. Bolj kot za umetnike je metoda uporabna za tajne službe.

Makedonec **Žarko Bašeski** razstavlja hiperrealistične skulpture Davida z računalniško miško in očesom in Ezekielja; material je sodoben, poliester, silikon in naravni lasje.

Herlinde Koelbl, slavna nemška fotografinja in filmska dokumentaristka, razstavlja Tarče in serijo Begunci. Fotografirala je Joschko Fischerja, Gerharda Schröderja, Angelo Merkel.

Objavlja v Die Zeitu, New York Timesu. Zanimivo je, da je izdelovanje tarč biznis za umetnike, saj je to celotna industrija po vsem svetu. Tarče v arabskem svetu so seveda belci, s

fotografijami 77-letna umetnica razgalja tudi, kako vojaške formacije trenirajo tudi na civilnih tarčah.

Jakov Brdar, notranji in dejanski migrant, je naslovil svojo gigantsko skulpturo Kvadratura kroga, zraven je model njegovih rok.

Monumentalni videasti

AES + F je sloviti ruski umetniški kolektiv - Tatiana Arzamasova (1955), Lev Evzovich (1958), Evgeny Svyatsky (1957), ki deluje od leta 1987, leta 1995 pa se jim pridruži še Vladimir Fridkes (1956). Pred desetletjem so se predstavljali v Kibli. Razstavljajo Islamski projekt iz devetdesetih, na multikulturnih fotografijah-razglednicah so se pozabavali z mešanjem političnih in verskih simbolov. Vatikan ima denimo islamsko obeležje, pa tudi Notre Dame ... Kolektiv imajo za "monumentalne videaste", v posebnem zatemnjenem prostoru na razstavi se predstavljajo tudi z osupljivim novim videom - multikulturno vrhunsko produkcijsko mešanico žanrov. Zbigniew Libera deluje v vseh medijih, zaslovel je z lego koncentracijskim taboriščem, na razstavi pa je med drugim njegov video o tem, kako vzgajati deklice v ženske. Raša Todosijević je vodilna osebnost beograjske grupe konceptualnih umetnikov, razstavlja projekt v obliki svastike - Danke, Raša. Izpostavil je finančni vidik begunske krize. Migracije so velik biznis, z graditelji azilnih domov, proizvajalci žic vred. Po zadnjem poročilu Amnesty International je v svetu 21 milijonov beguncev, kar je 0,3 odstotka vsega prebivalstva. "Pri begunski krizi gre bolj za ekonomsko strategijo Evrope kot za dejansko humanistično gesto," ob razstavi razmišlja Dobrila.

Jože Šubic razstavlja keramično skulpturo Twins, prvič predstavljeno v Istanbulu. Begić pa razstavlja skulpturo Velikega čuvaja, ki permanentno stoji v brežiškem muzeju. **Zora Stančić** razstavlja rute kot močan (religiozen) simbol nekoč in danes. Babica ji je zapustila rute, ki jih je poslikala z reduciranimi podobami, prekopiranimi z raznih medijev. Sarajevski umetnici **Adela Jušić** in **Andreja Dugandžić** sta razstavili tkanino Ilegal, po tradiciji v Bosni vežejo sporočila v tkanine, v kapne, prte. Njuna sporočila so protivojna, a duhovita. **Jože Slaček** razstavlja kotiček za migranta, življenje za in skozi žico. **Robertina Šebjanič** je kot posledico migracij predstavila zvočno onesnaževanje morja. Tudi turizem je migracija, to pozabljamo. **Bureau d'Etudes** imajo domicil v Parizu in razstavljajo karto političnih, industrijskih socialnih mrež ...

Razstava bo na ogled še do 30. novembra. Ultimativno jo je obiskati.